

L'«Espriu» de Broggi

CRÀ•TICA-TEATRE. El teatre i la poesia es fusionen quan es tracta de commemorar un autor polifaciliat com Salvador Espriu, el gran personatge literari de l'any 2013. Al Kursaal, la companyia **La Perla29**, a càrrec d'**Oriol Broggi**, n'ha recordat, en petit format, la figura i l'obra. És un muntatge del gruix d'actes que enfarfega el centenari del naixement del poeta de **Sinera**.

D'esquerra a dreta: Cisteró, Serra, Segura i Broggi. Foto: Kursaal

El títol de l'espectacle, d'una hora de durada, que La Perla29 ha dut a la **sala Petita** del Kursaal és significatiu: *Espriu!*. Exclamació reivindicativa, com si li calgués. En un afany sintètic, com veurem, aquesta concepció de la biografia del poeta i de la relació que té amb la seva obra podria reduir les possibilitats d'aproximar-nos a una figura tan polifònica i complexa. Potser d'aquí gairebé un mes -el 14 de novembre- els manresans de **Faig Teatre** ens acabaran de completar la figura d'Espriu amb el seu espectacle *Som els millors!*. Com veieu, hi ha un excés d'oferta espriana que queda remarcada, per exemple, per la falta d'un recital poètic de les peces de **Marià Villangómez** o del gran amic d'Espriu, **Bartomeu Rosselló-Pòrcel**, ambdós poetes genials, infrarepresentats davant del Saturn de Sinera.

Oriol Broggi ha decidit sortir de la sala de màquines i pujar de nou a l'escenari, sense abandonar la direcció, per recitar textos d'un autor que, segons deduïm de la breu presentació biogràfica que en fa a l'inici, el deu tenir fascinat per la "suprema precisió de les seves paraules". Aquest recital cal emmarcar-lo com el preludi de l'espectacle que La Perla29 oferirà del 25 al 27 d'octubre a la Biblioteca de Catalunya sobre textos d'Espriu, amb una bona colla d'intèrprets: *L'honor és nostre, Sr. Espriu*.

El de Manresa ha estat una mena d'assaig en petit format. Broggi ha actuat al costat de la camaleònica **Clara Segura** i de la cànida **Màrcia Cisteró** i amb el suport indispensable de **Marc Serra** en la guitarra. El capítol de La Perla29 ens ha ofert un Espriu resumit en la meditació sobre la mort i, en conseqüència, sobre el pas del temps. Però no hem d'oblidar que en l'obra d'Espriu conflueixen tres fets poderosament intensos: la mort d'una part dels seus familiars a una edat jovenívola, entre els quals la seva mare; la mort del seu gran amic, Rosselló-Pòrcel, i la catàstrofe que representà per al país l'ensulsiada franquista.

La Sala Petita va substituir l'escenari habitual de la companyia, el petit recinte de la Biblioteca de Catalunya, una aposta de Broggi per actuacions amb poc públic que en facilitin la proximitat amb l'obra. La Sala Petita, com a espai, no té l'aire de la Biblioteca, però va servir bé a les necessitats de la companyia. Fóra convenient, corrent el risc de ser titllats d'esquemàtics, d'organitzar alguns elements de l'espectacle segons el nostre grau de satisfacció.

Encerts

La **polifonia** dels textos. Broggi ha sabut presentar-nos un Espriu divers, amb textos de registre i procedència variats. Des dels poemes de *Cementiri de Sinera*, *Les hores*, *La pell de brau* i altres reculls fins a les narracions d'Ariadna i els textos teatrals d'inspiració clàssica. La gràcia de l'espectacle és que s'ha superat la temptació de caure en el tòpic de l'Espriu patriòtic, com si només fos això. Hi ha un Espriu burlesc, canalla, un de metafísic, un de verbívor com Màrius Serra... N'hi ha un de clàssic, un de quotidià i, també, un de patriòtic. Els han tocats tots, en graus diversos.

S'ha de remarcar la **facilitat** amb què el trio passa **de textos poètics a textos teatrals**, tan sols amb l'ajuda, de vegades, d'un teló que baixa per simbolitzar un canvi de gènere. Però de vegades, en certs moments de canvi de gènere, el teló no ha baixat i la fusió quedava feta, sense estridències. De la mateixa manera, creiem positiu que l'espectacle no hagi començat amb els

poemes de *Cementiri de Sinera*, temptació de tot recital sobre Espriu. Són, potser, el corpus més important en l'obra de l'autor pel que té de transcendència temàtica i, com és sabut, són de les poesies més primerenques, al costat de les de *Les hores*. Aquestes peces han aparegut a la meitat de la sessió. Trencada la cronologia amb què Espriu escrivia, se n'ha reforçat la **unitat temàtica** de l'obra, en la línia del que cercava l'autor. Per tant, molt ben fet. No oblidem, a més, que Espriu reescribia constantment tota la producció.

La **sobrietat** ha estat una de les claus ambientals. Un escenari despullat, com ho són les poesies d'Espriu en la seva nua complexitat. Potser esperàvem alguna marca que ens recordés el pas del temps, com ja va fer Ricard Salvat, penjant un gran rellotge en els seus muntatges d'Espriu. Però, fet i fet, ens quedem en el fet que l'escenari no ha torpedinat els textos, i ja és molt, perquè cal concentració màxima per endinsar-nos en Espriu.

En un sentit similar, la **interpretació** hi ha ajudat. Espriu és llaminer, per les paraules que utilitza, populars, d'un gran contingut simbòlic, fins patriòtic. La temptació de sobreactuar és elevada. Hem de valorar els intèrprets en funció d'això. I cal aplaudir la naturalitat amb què ho han escenificat, lluny de gestos volgudament vehements i d'èmfasis molestos en l'entonació. Espriu és dramàtic en la senzillesa. De tota manera, l'ús de recursos extraordinaris com la cançó, amb les **veus de Segura i Cisteró** sorprenentment suggestives, ha aconseguit trencar amb esclats lírics la feixuguesa de la meditació mortuòria. El que no tenim clar és que convingués acabar l'espectacle amb una cançó perquè Espriu, si cantava, només era sobre el paper.

Acostar aquest poeta al públic des del teatre no ha estat mai fàcil. Un dramaturg consolidat des de fa molts anys, **Josep Maria Benet i Jornet**, reconeix que quan anava a veure les obres d'Espriu sovint no entenia una gran part de les paraules que hi sortien. És, de fet, un **estilista del llenguatge**, potser no amb les pretensions de refistolament de **J.V. Foix**, però amb una consciència lingüística i amb un mestratge del tot evidents. Segur que ahir una gran part del públic no va entendre ni molt ni poc una porció dels textos. Tanmateix, l'alè del poeta és suficient, a voltes, per gaudir-ne estèticament. Sentir **la pròpia veu del poeta**, enregistrada, sens dubte és un recurs per no despenjar-se de l'espectacle.

Dubtes

Calia una **presentació inicial** d'Espriu amb tot l'aparell institucional bombardejant-nos contínuament sobre el poeta? Bé, hi havia gent que se sorprenia, mentre Broggi ho explicava, de les morts que Espriu havia hagut de suportar. Creiem, doncs, que va tenir el seu efecte. Però oi que no es fa cap presentació biogràfica dels dramaturgs que estrenen obra? I si haguéssim d'objectar algun punt, diríem que hauria calgut que hi sortís, en la presentació, el nom de **Rosselló-Pòrcel**. L'obra d'Espriu no es pot entendre del tot, ni menys l'impuls inicial, sense el mallorquí.

Hauria calgut que els actors **recitessin de memòria** els textos o mig de memòria mig llegint-los ja n'hi havia prou? Cal admetre, però, que la poesia d'Espriu no és gens mnemotècnica, és a dir, que no ajuda a ser memoritzada, perquè gairebé no rima mai. Tot i això, en un espectacle d'una hora de duració... potser hauria estat més càlid que els actors no haguessin apartat la mirada del públic, i més en un format que cerca la proximitat. Però bé, entenem que no era gens fàcil i, fet i fet, no es desvirtuava gaire el to quan llegien.

L'actuació de Cisteró ens ha generat un embolic. És una actriu que s'apassiona amb el text, la veiem gaudir-ne i, en el fons, ens ho transmet. Tanmateix, recitava Espriu amb un somriure gairebé permanent. La seva veu encantadora no aconseguia que els nostres ulls s'apartessin del somriure. I pensàvem: "Espriu no somriu, Espriu no somriu", o almenys no somriu tant. És cert que l'obra d'Espriu arriba a punts en què la serenor davant la mort dibuixa una mena de somriure tràgic. Però... cal arribar-hi, i el camí és llarg. Al seu costat, **Segura** ens ha semblat molt espriuana, amb un ampli ventall de recursos. Quan ha convingut, canalla i desenfadada. Quan no, ha adoptat un hieratisme que casa amb la naturalitat de l'Espriu tràgic. I **Broggi**, sense sobresortir com ella, ha buscat la normalitat en la duresa del missatge.

No ens ha acabat de convèncer que l'espectacle fongués textos en què parla l'Espriu persona amb els seus textos literaris, que, com és sabut, solen estar escrits en primera persona. Tot plegat enforteix la **concepció biogràfica** de la seva obra, com si qui parlés en els poemes fos en Salvador Espriu i Castelló. Ja sabem que els escriptors enganyen i juguen amb tots nosaltres. I, si bé és cert que la vida és la motivació principal de gairebé tot el que s'escriu, no hem de reduir-nos-hi mai, perquè neguem tot un camp de joc literari, de mentida plaent, que és, en definitiva, el que ens condueix a la literatura.

No voldríem acabar sense comentar breument tres qüestions. Una, la **música**, a càrrec de Serra, encertada en la seva melodia, pecava un xic de força. Se'ns podrà dir vulgars per comentar això, però en un espectacle on el text és el protagonista absolutíssim, no pot ser que la música en dificulti l'escolta. La segona, **la durada**. Espriu dóna per tant que alguns ens hem quedat amb el gust de poc amb només una hora. És cert que amb Espriu hi ha el risc que el públic es dispersi, però cal pensar també en la **solemnitat** del moment. De la mateixa manera, creiem que potser no és el més convenient que l'espectacle hagi acabat amb les veus de Segura i Cisteró cantant per sobre de la veu real d'Espriu, que queda absolutament aixafada. Entenem que tal vegada la idea de Broggi és que deduïssim d'aquest fet que els intèrprets parlaven per boca del poeta, però no estem segurs que a Espriu li hagués agradat gaire que se li ensordís la veu al final d'una actuació d'homenatge.

En definitiva, un més dels actes de l'inflat centenari d'un escriptor. Un espectacle **correcte**, com comentava Jordi Sardans a l'eixida. Esperem que tants homenatges promoguin la (re)lectura d'un dels grans clàssics catalans. Tandebò que la saturació d'aquesta mena d'oferta no ens en provoqui el cansament.